

Tanítási tervezet

1. Alapadatok

Az óra időpontja: 2021.11.08.

Iskola, osztály: ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnázium, 7. a

Iskola neve és címe: ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnázium, 1088 Budapest, Trefort út 8.

Tanít: Baksa Gábor

Témakör megnevezése: Afrika földrajza

Tanítási egység (téma) címe: Afrika mezőgazdasága

Az óra (jellemző) típusa: Új ismereteket szerző és feldolgozó óra

2. Tantervi követelmények

2.1. A tanítási óra oktatási céljai:

- Afrika egyes népcsoportjaival történő megismerkedés
- A hagyományos és az árutermelő gazdálkodás közötti különbségek és hasonlóságok megértése
- Annak felismerése, hogy a trópusi mezőgazdasági formák közül melyek kötődnek a hagyományos és melyek az árutermelő gazdasághoz, vagy épp mindkettőhöz (utóbbira példa az oázisgazdálkodás)
- A forró övezeti mezőgazdaság változatos formáinak megismerése: talajváltó, ültetvényes, oázis- és legeltető gazdálkodás
- A Száhel-övben jelentkező problémák okának felismerése (természeti, társadalmi), azaz az egészségügyi veszélyhelyzetek és az ökológiai katasztrófa kialakulásának megértése, a nemzetközi segítségnyújtás fontosságának megvilágítása

2.2. A tanítási óra képzési, fejlesztési céljai:

- Társakkal történő együttműködés fejlesztése
- Különböző kultúrák megismerése és elfogadása
- Környezeti szemlélet kialakítása és fejlesztése (a regionális és globális, társadalmi és környezeti problémák közötti kapcsolat megértése)

2.3. A tanítási óra nevelési céljai:

- Társakkal történő együttműködés fejlesztése (páros és csoportmunka)
- Érzékenyítés – felelős, környezettudatos állampolgári attitűd fejlesztése (Száhel-övezet)
- Nemzetközi segítségnyújtás fontosságának hangsúlyozása

2.4. Oktatási követelmények:

a. Fogalmak:

- **új:** talajváltó, ültetvényes és oázisgazdálkodás, hagyományos és árutermelő gazdálkodás, önellátás, nomád pásztorkodás, égető-talajváltó gazdálkodás, talajváltó-ugaroltató gazdálkodás, vándorló és istállózó állattartás, ökológiai katasztrófa, élelmezési válság, Száhel-öv, Zöld Fal
- **megerősítendő:** trópusi (forró) övezet, éghajlatot módosító tényezők, egyenlítői öv, átmeneti öv, térítői öv, egyenlítői éghajlat, szavannai éghajlat, trópusi sivatagi éghajlat, éghajlati diagram, passzát szélrendszer, túlnépesedés, járvány, túllegeltetés, elsivatagosodás, népességgrobbanás

b. Folyamatok:

- **új:** elsivatagosodás

- **megerősítendő:** -
- c. Összefüggések:**
 - **új:** Természeti és társadalmi problémák együttes hozzájárulása az elsivatagosodáshoz. Az éghajlati övezetességből fakadó eltérő mezőgazdasági kultúrák, a vándorló életmód és az éghajlat közötti összefüggés megértése.
 - **megerősítendő:** A népesség számának, sűrűségének kapcsolata a természeti tényezőkkel.
- d. Megfigyelések, vizsgálatok, kísérletek:**
 -
- e. Fejlesztendő készségek, kompetenciák (mit, mivel?):**
 - Térbeli tájékozódás (népcsoportok elhelyezkedése, atlasz)
 - Ok-okozati összefüggések (elsivatagosodás társadalmi és természeti okai)
 - Kommunikációs kompetencia (feladatlap)
 - Társas kompetencia (páros munka)
 - Vizualizációs kompetencia (képek, ábrák)
 - Ábraelemzés (mezőgazdaságot összefoglaló táblázat)
 - Digitális kompetencia fejlesztése (házi feladat)
- f. Főbb tanulói tevékenységek:**
 - Egyéni munka
 - Páros munka

3. Szemléltető és munkaeszközök

- Feladatlap 1-3. feladat
- Atlasz
- Projektor

4. Felhasznált irodalom

- Tamasics Katalin: Kontinensek földrajza. Budapest 2009.
- OFI, Földrajz 7. Tankönyv, 2017
- OFI, Földrajzi Atlasz 7. Atlasz, 2017
- <https://utazasielmenyek.hu/utazasi-magazin-hirek/erdekessegek/1173-a-nagy-zold-fal-projekt-a-vilag-egyik-legnagyobb-klimavedelmi-beruhazasa> (2021.11.04.)

5. Mellékletek jegyzéke

- PowerPoint, Feladatlap

Az óra részletes felépítése

Idő	Az óra menete	Didaktikai mozzanat	Didaktikai módszer	Munkaforma	Eszköz
0-2 perc	Adminisztráció elvégzése	-	-	-	-
2-12 perc	A házi feladat ellenőrzése. A diákoknak oszloponként kellett 6 afrikai népcsoportról (maszajok, pigmeusok, hottentották, zuluk, tuaregek, beduinok) információkat gyűjteni (elhelyezkedésük, népességszám, vallás, történetük). A táblára kivetítem az adott népcsoportot és az elhelyezkedésüket Afrikán belül, miközben a diákok mondanak róluk információkat! Dia: 1-7.	Az óra témájának meghatározása. Házi feladatok ellenőrzése és megbeszélése. Térképen való tájékozódás fejlesztése.	Házi feladat, Osztályfeleltetés	Frontális osztálymunka	Projektor, Házi feladat, Atlasz
12-17 perc	Afrika éghajlatának átisméltése! Dia:8. Irányított kérdések a diákok felé: Afrika melyik szoláris övezetben fekszik? (Forró övezet). Ha ránézünk Afrika éghajlati térképére, (Dia:8) mégis több övre, területre bomlik, miért? (éghajlatot módosító tényezők hatására). A következőkben páros munkában a diákok a partársaikkal oldják meg a feladatlap első feladatát. Megoldás után közös ellenőrzés. A feladatban 3 éghajlati diagram betűjelét kell beírni a megfelelő éghajlathoz. Továbbá a diákoknak meg kell határozniuk és bejelölni Afrika éghajlati térképén a passzát szélrendszer irányát!	Előző órai ismeretek átisméltése.	Megbeszélés, Feladatmegoldás	Frontális páros munka	Feladatlap, Projektor
17-25 perc.	Hagyományos és önálló gazdálkodás különbségeinek megismerése. A következőkben ismét páros munkában fognak a diákok dolgozni. A feladatban a diákok két szövegrészletet kapnak, melyben az egyik a hagyományos önálló, míg a másik a piacra termelő	Új ismeretek szerzése, s feldolgozása.	Feladatmegoldás	Páros munka	Feladatlap, Projektor

	árutermelő gazdálkodásra vonatkozik. A diákoknak a szövegrészletek segítségével kell kiegészíteni a táblázatot a megadott szavak segítségével. Feladatlap 2. feladat. Ezután ellenőrzés. Dia:11 Fair Trade megismerése!				
25-35 perc	A következőkben a különböző éghajlati övekhez kapcsolódó életmódok megismerése és bemutatása a diavetítés segítségével! (Nomád pásztorkodás, gyűjtögető-vadászó életmód, hegységek állattartói, vándorló földművelők (égető-talajváltó, talajváltó-ugaroltató gazdálkodás)! Feladat 4. A diákok csoportmunkában fognak dolgozni és 5 képet kell 5 szövegrészlethez párosítani! A szövegrészletekben alá kell húzniuk a legfontosabb elemeket, amely az adott életmódra jellemző és a végén közös megbeszélés ellenőrzés! Dia: 12-16 Dia: 12-16	Új ismeretek szerzése.	Előadás Feladatmegoldás	Csoportmunka	Projektor, Atlasz
35-38	Afrika legfontosabb terményeinek és állatainak bemutatása éghajlati övenként! Dia: 19-21	Előző órai ismeretek összekapcsolása az új ismeretekkel.	Ábraelemzés	Frontális osztálymunka	Projektor
38-44	Száhel-övezet elhelyezkedésének és problémáinak feltárása a Feladatlap 3. feladata segítségével! A feladatban egy újságíró cikkét olvashatják el a diákok a Száhel-övezetről, s az alapján kell egy gondolattérképet készíteniük. Középpontban a Száhel-övezet leg súlyosabb problémáival.	Új ismeretek szerzése. Térképen való tájékozódás fejlesztése.	Feladatmegoldás	Páros munka	Atlasz, Feladatlap, Projektor
44-45.	Házi feladat kijelölése. A diákok nézzenek utána, hogy mi az a Nagy Zöld Fal projekt! Gyűjtsenek róla otthon az interneten legalább 10 információt! A használt forrást tüntessék fel! Wikipédiát használni nem lehet!	Házi feladatok kijelölése.	Házi feladat	-	Projektor

Mellékletek:

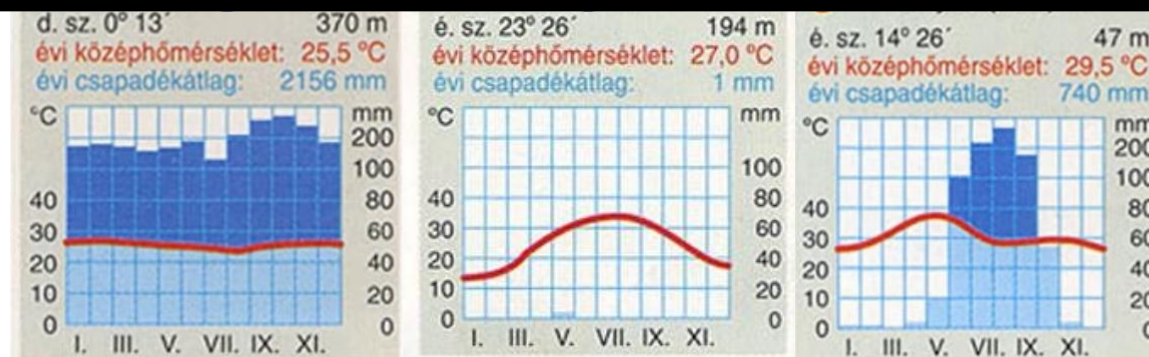
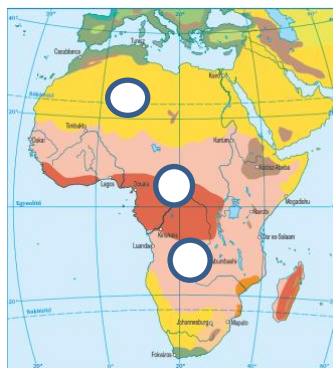
Afrika mezőgazdasága

1. Feladat

a, **Írd be** a térképvázlat megfelelő helyére a hozzátartozó éghajlati diagram betűjelét!

b, **Jelöld** a térképvázlaton nyilak segítségével az északi és a déli földgömbön a passzát szélrendszer irányát! (melyik nevezetes szélességi körtől indul és hova érkezik)

c, Melyik nevezetes szélességi övnél van folyamatos csapadékképződés? **Írd a válaszod** a pontozott vonalra!.....

A

B

C

2. Feladat

Olvasd el az alábbi szövegrészletet Afrika „kétarcú” mezőgazdaságához kapcsolódóan és töltsd ki megfelelően a táblázatot a megadott szavak segítségével!

„Mulúd Feraúnnak hívnak. A cwa pigmeus törzs tagja vagyok. Testmagasságom 144 centiméter. A törzsemmel egy kis földterületet művelünk a Kongó-medencében. Ez a földterület több kicsi parcellából áll, melyen sokféle terményt termelünk (pl. zöldségeket, gyümölcsöket). Ez jelenti törzsünk fennmaradásának kulcsát. Addig műveljük ezt a földterületet míg termékeny, ha már nem képes elegendő élelmet biztosítani, akkor új földterületet kell mezőgazdasági művelés alá vonnunk. Földművelő eszközeink igen kezdetlegesek, viszont több ezer éven keresztül hűen szolgálták a törzset.”

„Thomas Johnsonnak hívnak és Angliából származom. Gazdag vállalkozónak tartom magam, hiszen a Guineai-öböl partján több egybefüggő földterületet vásároltam. Célom egy több hektáros banánültetvény létrehozása. Megmondom őszintén, az elején hezitáltam, hogy kakaót vagy banánt termesszek, de a piac jelenlegi állása szerint a banánnal éri meg a legjobban foglalkozni.”

kicsi, nagy, modern, magánszemélyé, közösségé, kezdetleges, önellátás, kis parcellákon, eladás, ültetvényeken

	Önellátó gazdálkodás	Ártermelő gazdálkodás
Hol folyik a gazdálkodás?	kis parcellákon	parasztgazdaságokban, ültetvényeken
Mekkora a művelt terület?	kicsi	nagy
Milyen a gazdaság fejlettsége?	kezdetleges	modern
Mi a termelés célja?	önellátás	eladás
Kinek a tulajdona a föld?	közösségé	magánszemélyeké

3. Feladat

A következőkben figyelmesen olvassátok el Henry Lovure világutazó francia újságíró cikkét a Száhel-övezetről. Húzzátok alá benne a Száhel-övezet problémáit és készítsetek belőle egy gondolattérképet!

„Az utazásom előtt már felkészítettek arra, hogy a Száhel-övezetben a szegénység teljesen mást jelent, mint amihez mi hozzá vagyunk szokva. Mikor megtapasztaltam, szemeim könnybe lábadtak. A Száhel-övezet a Szahara déli határán található. Az alacsony évi csapadékmennyiség (évi 100-500mm), az éghajlatváltozás és a túllegeltetés miatt az elmúlt időszakban több, mint 200km szavannai terület változott át sivatagos tájjá. A rohamosan növekvő népesség eltartása érdekében új földterületeket kellett mezőgazdasági művelés alá vonni, s az addigi természetes növényzetet kiirtották. A megmaradt fákat, bokrokat pedig kunyhók és kerítések építésére használták fel. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a nomád népek nem a népességnövekedés miatt tartanak több állatot, hanem státusz szimbólumként (úgy, mint nálunk az autó, telefon). A gyors elsivatagosodás élelmezési válsághoz vezet. Jelenleg több milliók éheznek a Száhel-övben, ezért éhségövnnek is nevezik. Az UNICEF felmérése szerint a nem megfelelő szülési körülmények és a higénia teljes hiánya miatt minden 5. gyermek meghal 5 éves kora előtt. Az egészségügyi ellátás fejletlensége kedvez a járványok terjedésének (ebola, AIDS, malária). Továbbá a háborús konfliktusok is nagy szerepet játszanak a súlyos társadalmi és ökológiai helyzet kialakulásában. Az övezet országai eladósodtak és a politikát átható korrupció miatt alig jutott pénz az ökológiai problémák orvoslására, s inkább a háborús célokra fordították az anyagi forrásaikat.”

forrás: OFI, Földrajz 7. Tankönyv, 2017. 102-103. o.

Gondolattérkép:

Száhel-övezet

Csoportmunka! A diákok kapnak 5 képet és 5 szövegrészletet! Párosítani kell a képeket a szövegrészekkel, s a szövegekben alá kell húzni azokat a jellemzőket, melyek a legjobban jellemzik az adott életmódot!

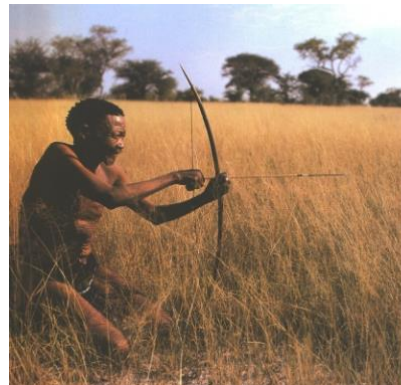
Nomád pásztorkodás

A Szahara vándorai a tuaregek. Teve, juh és kecskenyájaikkal mindig újabb és újabb legelők után kutatva vándorolnak. Ez az ún. nomád pásztorkodás. Állataik tejet, húst, zsírt és gyapjat biztosítanak gazdáik számára, az állatok kiszáritott trágyáját pedig fűtőanyagként hasznosítják.

Gyűjtögető-vadászó életmód

A gyér fűvű, bozótos Kalahári-medence lakói gyűjtögető-vadászó életmódot folytatnak, szinte állandóan vándorolnak. A nők ásóbottal ehető gyökerek, gumók után kutatnak, a férfiak pedig vadásznak.

A hegységek állattartói

A magashegységekben a pásztorok nyáron a meleg és a szárazság elől a magasabban fekvő legelőkre hajtják a nyájukat. Télen viszont az alacsonyabban fekvő, védettebb völgyekbe húzódnak vissza.

Vándorló földművelők az egyenlítői éghajlaton

Vándorló földművelők – A forró övezetben a földművelők is vándorolnak. A trópusi talajok ugyanis tápanyaguk nagy részét néhány év alatt elveszítik, másként megfogalmazva kimerülnek. Ilyenkor a földművelők új helyre vándorolnak. Először felégetik a természetes növényzetet, majd a hamuval borított talajt ásóbottal vagy kapával fellazítják. Ezért nevezik ezt a gazdálkodási formát égető-talajváltó gazdálkodásnak. Ha ez a terület is kimerül, újabbat vesznek birtokba. Ha a faluhatárában elfogynak a művelésbe vonható földek, visszatérnek a legkorábban elhagyott

Vándorló földművelők a szavannán

A szavannákon is találkozhatunk helyváltoztatóföldművesekkel. A kimerült földeket itt néhány évig pihentetik (azaz ugaron hagyják), majd ezt követően ismét művelés alá vonják. Ez az ún. talajváltó-ugaroltató gazdálkodás.

